

РОЗДІЛ 5

ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 349.3

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-10/32>

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО СТАТУСУ ВНУТРІШНЬО-ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

FEATURES OF THE SOCIAL STATUS OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS DURING MARTIAL LAW

Ключко А.М., д.ю.н., професор,
професор кафедри приватного права та соціального забезпечення
Сумський національний аграрний університет
orcid.org/0000-0002-9596-6814

Горбачова К.М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри приватного права та соціального забезпечення
Сумський національний аграрний університет
orcid.org/0000-0002-5940-6350

Котко С.А., студент I курсу юридичного факультету
Сумський національний аграрний університет
orcid.org/0009-0001-8023-0628

У статті досліджуються особливості соціального захисту внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні в умовах дії воєнного стану, запровадженого у зв'язку з повномасштабною збройною агресією російської федерації. Розкрито сутність поняття «внутрішньо переміщена особа», охарактеризовано основні нормативно-правові акти, що регулюють права ВПО, законодавство України, постанови Кабінету Міністрів України та акти органів місцевого самоврядування. Акцентовано увагу на змінах у підходах до соціальної політики держави щодо ВПО у кризових умовах: механізмах призначення грошової допомоги, забезпеченні тимчасовим житлом, доступі до медичних та освітніх послуг, програмах професійної адаптації та працевлаштування. Окрема увага приділена викликам, які постали перед системою соціального захисту, зокрема проблемам обліку переміщених осіб, недостатньому фінансуванню, обмеженому доступу до послуг у сільській місцевості та регіонах, що наближені до зони бойових дій. У статті також аналізуються ініціативи громадських організацій та міжнародних партнерів у сфері підтримки ВПО. На основі дослідження сформульовано пропозиції щодо удосконалення державної політики в сфері соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного часу та післявоєнного відновлення. наукове осмислення особливостей соціального захисту внутрішньо переміщених осіб під час дії правового режиму воєнного стану є надзвичайно актуальним. Системна оцінка нормативно-правових підходів, аналіз реалізації державної соціальної політики в умовах збройного конфлікту, виявлення основних проблем, а також формулювання обґрунтованих пропозицій щодо їх вирішення є необхідними для вдосконалення правового механізму захисту ВПО як однієї з найбільш вразливих категорій населення.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, соціальний захист, воєнний стан, державна допомога, житло для ВПО, нормативно-правова база, соціальні послуги, гуманітарна підтримка, трудова інтеграція, постконфліктне відновлення.

The article examines the features of social protection of internally displaced persons (IDPs) in Ukraine under martial law, introduced in connection with the full-scale armed aggression of the Russian Federation. The essence of the concept of «internally displaced person» is revealed, the main regulatory legal acts regulating the rights of IDPs are characterized, in particular, the Laws of Ukraine, resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine and acts of local self-government bodies. Attention is focused on changes in approaches to the state's social policy towards IDPs in crisis conditions: mechanisms for assigning cash assistance, providing temporary housing, access to medical and educational services, professional adaptation and employment programs. Special attention is paid to the challenges facing the social protection system, in particular, problems of registering displaced persons, insufficient funding, limited access to services in rural areas and regions close to the combat zone. The article also analyzes the initiatives of public organizations and international partners in the field of IDP support. Based on the research, proposals are formulated for improving state policy in the field of social protection of internally displaced persons in wartime and post-war reconstruction. Scientific understanding of the features of social protection of internally displaced persons during the legal regime of martial law is extremely relevant. Systematic assessment of regulatory and legal approaches, analysis of the implementation of state social policy in conditions of armed conflict, identification of main problems, as well as formulation of substantiated proposals for their solution are necessary for improving the legal mechanism for the protection of IDPs as one of the most vulnerable categories of the population.

Key words: internally displaced persons, social protection, martial law, state assistance, housing for IDPs, regulatory framework, social services, humanitarian support, labor integration, post-conflict reconstruction.

Воєнна агресія російської федерації проти України, що розпочалася у 2014 році з тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та окремих районів Донецької і Луганської областей, а з лютого 2022 року переросла у повномасштабну війну, спричинила одне з найбільших внутрішніх переміщень населення в сучасній історії Європи.

Внаслідок збройного конфлікту значна кількість громадян України була вимушена залишити місця постійного проживання, шукаючи безпеки на територіях, підконтрольних уряду, та намагаючись адаптуватися до нових соціально-економічних умов. Такий масштаб внутрішньої міграції зумовив необхідність створення дієвого

механізму соціального захисту внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО), здатного гарантувати дотримання їхніх прав, передбачених як національним законодавством, так і міжнародно-правовими актами.

Правовий статус ВПО в Україні визначається Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», який встановлює базові гарантії для цієї категорії осіб, однак в умовах воєнного стану постала необхідність в оперативному оновленні правового регулювання з урахуванням надзвичайних обставин. Крім цього, забезпечення ефективного соціального захисту ВПО потребує взаємодії між різними суб'єктами правовідносин – державними органами, органами місцевого самоврядування, міжнародними організаціями, інституціями громадянського суспільства, що виступають важливими виконавцями соціальних програм.

З огляду на вищезазначене, наукове осмислення особливостей соціального захисту внутрішньо переміщених осіб під час дії правового режиму воєнного стану є надзвичайно актуальним. Системна оцінка нормативно-правових підходів, аналіз реалізації державної соціальної політики в умовах збройного конфлікту, виявлення основних проблем, а також формулювання обґрунтованих пропозицій щодо їх вирішення є необхідними для вдосконалення правового механізму захисту ВПО як однієї з найбільш вразливих категорій населення.

Метою цієї статті є дослідження правових засад та особливостей функціонування системи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану, виявлення прогалин у чинному законодавстві та правозастосовній практиці, а також розроблення пропозицій щодо підвищення ефективності державної політики у цій сфері.

Протягом майже десятиліття в Україні зростає тенденція кількості внутрішньо переміщених осіб, перетворившись на одну з провідних країн за цим показником. Особливо стрімке зростання відбулося після повномасштабного вторгнення російської федерації у лютому 2022 року, коли кількість ВПО перевищила 8 мільйонів осіб. Такий масштаб внутрішнього переміщення став істотним викликом для держави, що потребує не лише активного втручання з боку урядових структур, а й мобілізації громадянського суспільства та впровадження ефективних і довгострокових стратегій соціальної підтримки.

У сучасних умовах в Україні питання соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами (ВПО) набуває особливої актуальності як в теоретичному, так і в практичному вимірах. Проблема забезпечення належного соціального захисту, адаптації та інтеграції ВПО у нове соціальне середовище стала предметом пильної уваги з боку науковців, практиків і державних інституцій. Такий інтерес є закономірним, адже мільйони громадян України були змушені залишити свої домівки через бойові дії, втрату житла, безпеку для життя та здоров'я. У цьому контексті соціальна робота постає не лише як інструмент надання допомоги, а й як механізм відновлення гідності та соціального включення внутрішньо переміщених осіб. Тому дослідження ефективних підходів і практик соціальної підтримки ВПО є вкрай важливим для формування сталих рішень у сфері гуманітарного реагування та післякризового відновлення [7, с.134].

Поняття внутрішньо переміщеної особи (ВПО) є складовою ширшого дискурсу про захист прав людини в умовах гуманітарної кризи, збройного конфлікту та примусового переміщення. На відміну від біженців, які перетинають міжнародні кордони в пошуках безпеки, ВПО залишаються в межах своєї країни, що зумовлює специфіку їх правового статусу та механізмів захисту.

В Україні офіційне визначення ВПО вперше було закріплене у Законі України «Про забезпечення прав і свобод

внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року [1]. Згідно з цим законом, внутрішньо переміщеною визнається особа, яка була змушена залишити місце свого проживання через обставини, що виникли внаслідок або з метою уникнення наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, поширення насильства, масових порушень прав людини чи стихійного лиха. Ці обставини загрожують її життю, здоров'ю, свободі або майну, і водночас така особа не перетинала державного кордону. Внутрішньо переміщені особи (ВПО) охоплюють широкий спектр соціально-демографічних груп, серед яких – діти, жінки, люди похилого віку та особи з інвалідністю. Кожна з цих категорій має свої особливі потреби й стикається з різними соціальними, економічними та психологічними викликами в умовах переміщення. Розглянемо ключові проблеми, що супроводжують ці групи.

Так, *діти* належать до найбільш уразливих категорій серед ВПО. Вони часто мають обмежений доступ до якісної освіти, належного медичного обслуговування та безпечного середовища. Відсутність стабільних життєвих умов негативно позначається на їхньому психоемоційному розвитку, що може мати довготривалі наслідки. *Жінки* є особливо вразливими до проявів насильства, дискримінації та експлуатації, особливо у притулках або місцях масового скупчення людей і систематично стикаються з труднощами в доступі до репродуктивного здоров'я, медичної допомоги під час вагітності чи після пологів. *Літні люди* внаслідок погіршення здоров'я, обмеженої мобільності та соціальної ізоляції мають менше можливостей для самостійного адаптування до нових умов. Вони часто потребують постійного догляду, спеціалізованих медичних послуг і додаткової підтримки. *Особи з інвалідністю* як окрема категорія зазнають численних бар'єрів у доступі до базових послуг, медичного забезпечення, житлових умов, транспорту, працевлаштування та освіти. У багатьох випадках відсутні елементарні умови безбар'єрності.

Проблематика житлових умов є також відчутною. Більшість ВПО проживають у тимчасових приміщеннях, які часто переповнені й не відповідають санітарним і соціальним стандартам. Брак постійного житла знижує рівень соціальної стабільності та ускладнює інтеграцію. В контексті економічної нестабільності вимушене переселення часто призводить до втрати роботи, джерел доходу, а іноді й документів. У нових громадах ВПО стикаються з труднощами у працевлаштуванні, зокрема через брак вакансій, дискримінацію або відсутність відповідної кваліфікації. Ще однією проблемою є відповідно охорона здоров'я, обмежений доступ до медичних послуг, нестача лікарських засобів, складнощі з отриманням спеціалізованої допомоги, що створюють додаткові загрози для фізичного та психічного здоров'я переміщених осіб. Проблеми із зарахуванням до навчальних закладів неповнолітні, адаптація до нових навчальних програм, нестача підручників і цифрових ресурсів ускладнюють освітній процес для дітей і молоді з числа ВПО. Водночас діти часто переживають емоційні труднощі, пов'язані зі зміною соціального середовища. ВПО, особливо ті, хто втратив близьких, домівку або став свідком насильства, мають значну потребу в психологічній допомозі. Відсутність стабільності, соціальних зв'язків і підтримки може призвести до поглиблення стресових розладів, депресії чи тривоги.

У зв'язку з цим соціальна робота з ВПО повинна бути комплексною та адаптованою до потреб конкретних груп. Її метою є не лише короткострокове реагування на кризу, а й створення умов для довготривалого відновлення, економічної активності та соціальної інтеграції переміщених осіб. Це передбачає не тільки подолання залежності від гуманітарної допомоги, а й активне відновлення життєвого потенціалу спільнот, у які інтегруються ВПО, включаючи відродження їхніх культурних, економічних і гро-

мадських структур. У цьому контексті соціальна робота має на меті не лише забезпечення виживання, а створення умов для гідного життя та сталого розвитку громад.

З початку російської агресії у 2014 році, особливо після повномасштабного вторгнення у 2022 році, масштаб внутрішнього переміщення в Україні набув безпрецедентного характеру [8]. За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ), кількість ВПО в Україні сягнула понад 8 мільйонів осіб. Це перетворило Україну на одну з провідних країн у Європі за масштабами внутрішньої міграції, зумовленої війною. У зв'язку з цим виникла необхідність у терміновому реформуванні державної системи соціального захисту, створенні нових механізмів обліку та підтримки ВПО, а також в інтеграції цих осіб у приймаючі громади.

Процедура набуття статусу ВПО передбачає звернення особи до органів соціального захисту за місцем тимчасового перебування. Після подання заяви й необхідного пакету документів така особа отримує довідку про взяття на облік ВПО, яка є правовою підставою для отримання цілого спектра державних послуг і соціальних гарантій. У 2022 році, враховуючи загальнонаціональні масштаби переміщення, було впроваджено можливість реєстрації через застосунок «Дія», що значно спростило доступ до допомоги [7].

Правовий статус ВПО в Україні гарантує: право на тимчасове проживання та доступ до тимчасового житла; доступ до соціального захисту, включаючи грошову допомогу та пільги; право на працю, збереження трудового стажу та спрощений доступ до центрів зайнятості; право на освіту для дітей та молоді без потреби зміни місця реєстрації; доступ до медичних послуг на рівних умовах із місцевим населенням; можливість участі у виборах за новим місцем перебування.

Окрім державної підтримки, ВПО також є основними отримувачами допомоги від численних міжнародних і неурядових організацій, таких як Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR), Міжнародна організація з міграції (ІОМ), Норвезька рада у справах біженців (NRC), Червоний Хрест тощо.

Окремим викликом у забезпеченні статусу ВПО є його тимчасовий характер. Законодавство не передбачає постійного статусу, що ускладнює процеси інтеграції осіб, які тривалий час живуть у нових громадах. Водночас для багатьох ВПО повернення на рідні території є неможливим через руйнування інфраструктури, загрозу життю або окупацію. Це потребує поступового переосмислення концепції статусу ВПО від тимчасового переміщення до сталого проживання й інтеграції. У підсумку, поняття та статус ВПО в Україні – це не лише юридичне визначення, а й індикатор потужної соціальної трансформації, викликані війною. Саме тому питання визначення, реєстрації, гарантування прав і соціальної інтеграції ВПО сьогодні стоїть в епіцентрі політичного, правового та гуманітарного порядку денного держави.

У процесі аналізу соціального захисту внутрішньо переміщених осіб доцільно звернутися до поняття «соціальне забезпечення», яке, поряд із терміном «соціальний захист», згадується у статті 46 Конституції України та широко застосовується в національному законодавстві. Проте на рівні нормативних актів досі відсутнє чітке розмежування між цими поняттями, що створює підґрунтя для подальшого наукового обговорення.

Соціальне забезпечення розглядається як один із ключових елементів державної соціальної політики, спрямованої на підтримку осіб, які перебувають у скрутному матеріальному становищі. Його метою є забезпечення мінімально необхідного рівня життя за рахунок державного та місцевого бюджетів, а також фондів соціального страхування й позабюджетних ресурсів.

Важливим інструментом реалізації соціального забезпечення є державні соціальні гарантії, що передбачають надання грошового еквіваленту суспільно необхідних благ. Ці гарантії встановлюються з урахуванням соціально-економічних можливостей держави та очікувань

громадян. Послідовна політика в цій сфері сприяє врахуванню потреб різних верств населення та формуванню належного рівня соціального захисту. У наукових джерелах часто підкреслюється, що саме система соціальних гарантій формує стратегічний напрям державної політики соціального забезпечення [2].

Відповідно до чинного законодавства, державні соціальні гарантії охоплюють: мінімальну заробітну плату; мінімальний дохід; пенсійне забезпечення; соціальну допомогу; пільги й інші види державної підтримки.

Ці гарантії слугують нормативною основою для захисту від бідності й соціального відчуження, запобігаючи зниженню рівня життя нижче за встановлений прожитковий мінімум. Таким чином, вони виступають механізмом соціальної інтеграції та підтримки найвразливіших категорій громадян.

Серед численних інструментів державної підтримки особливе місце займає соціальна допомога, яка спрямована на осіб, матеріальне становище яких не відповідає суспільно прийнятому рівню життя. Ця форма допомоги не залежить від трудового стажу або попереднього страхового внеску, а надається виключно за наявності складних життєвих обставин або соціальних ризиків.

Соціальна допомога забезпечує фінансову підтримку громадянам, які з тих чи інших причин втратили можливість самостійно забезпечувати себе внаслідок інвалідності, безробіття, догляду за дітьми або особами з інвалідністю, переміщення внаслідок конфлікту тощо. Вона є формою державної гарантії, яка покликана стабілізувати соціальне становище найбільш уразливих верств населення [5].

Характерними рисами соціальної допомоги є правова визначеність умов її призначення оскільки громадяни мають право звернутися за допомогою за наявності передбачених законом підстав, а державні органи зобов'язані ухвалити відповідне рішення на основі поданих документів. Окрім зазначеного слід констатувати на різноманітні форм надання, оскільки допомога може бути як грошовою (одноразовою або періодичною), так і натуральною у вигляді продуктів харчування, предметів побуту, ліків, одягу, засобів гігієни тощо. Цільово спрямованість відповідної допомоги спрямована на покриття конкретних соціальних ризиків (втрата роботи, втрата годувальника, тимчасова непрацездатність, народження дитини тощо).

Разом з тим, система соціальної допомоги в Україні стикається з низкою викликів. Одним із головних є відсутність єдиного кодифікованого нормативно-правового акта, який би комплексно регулював питання соціальної допомоги. Це ускладнює процеси адміністрування та доступу до допомоги для широких верств населення, зокрема для ВПО. У сучасних умовах соціальна допомога виконує критично важливу функцію у зв'язку з тим, що вона є гарантією базової стабільності та інструментом соціального згуртування. Забезпечення її ефективного функціонування потребує не лише законодавчих змін, а й удосконалення адміністративних процедур, цифровізації процесів, посилення адресності й прозорості розподілу ресурсів [6, с.79].

Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб має базуватися на узгодженості між створенням належних умов та ефективним використанням механізмів його реалізації. Це передбачає, що інтереси ВПО повинні бути не лише задекларовані, а й фактично реалізовані через доступні й стабільно функціонуючі інструменти підтримки. Втілення соціальних гарантій можливе виключно за умови наявності відповідної інфраструктури, фінансових ресурсів та адміністративного потенціалу [4].

Слід зазначити, що українське законодавство передбачає істотну взаємодію між органами державної влади, місцевого самоврядування, а також вітчизняними й міжнародними неурядовими організаціями у процесі вирішення проблем ВПО, включаючи питання соціального захисту. Основна відповідальність за дотримання прав та свобод внутрішньо переміщених осіб покладається на Кабінет Міністрів України та відповідні органи виконавчої влади на центральному й регіональному рівнях. З 2016 року в Україні функціонує

Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, яке координує державну політику у сфері захисту ВПО. Це міністерство має завдання сприяти забезпеченню прав ВПО, створювати умови для їх добровільної інтеграції або повернення до попереднього місця проживання в умовах безпеки. Не зважаючи на сформовану нормативну базу, реалізація законодавчих положень у практичній площині залишається складним процесом. Значна кількість ВПО мають труднощі при отриманні соціальних виплат, субсидій та послуг. Складність процедур, бюрократичні бар'єри, нестача інформації, а іноді й відмови у наданні допомоги – це лише частина викликів, з якими стикаються як самі переміщені особи, так і фахівці органів соціального захисту.

Покращення соціального захисту ВПО передбачає розширення участі інститутів громадянського суспільства в розробці та реалізації відповідних бюджетних програм. Впровадження прозорості в бюджетному плануванні й використанні ресурсів, спрямованих на підтримку ВПО, дозволить краще ідентифікувати актуальні проблеми та ефективніше вирішувати їх. Це також сприятиме підвищенню довіри до державних структур [3].

Автори наголошують, що одним із перспективних інструментів може стати конкурсна підтримка соціальних ініціатив у сфері допомоги ВПО. Доцільно створити незалежну експертну комісію для оцінки таких проєктів за визначеними критеріями ефективності, прозорості та відповідності реальним потребам. Необхідно запровадити систему відкритого моніторингу реалізованих ініціатив, що дозволить контролювати ефективність витрачання коштів і вплив програм на благополуччя ВПО. У контексті освітньої інтеграції важливу роль відіграє співпраця державних структур з міжнародними партнерами. Спільне впровадження навчальних програм для ВПО сприяє підвищенню їхньої цифрової грамотності, освітнього рівня та конкурентоспроможності на ринку праці. Доступ до сучасних інформаційних технологій та онлайн-ресурсів, стає важливим фактором соціальної інтеграції.

Крім того, особливої уваги потребує питання працевлаштування ВПО. Варто запровадити преференції для роботодавців, які забезпечують роботою внутрішньо переміщених осіб, зокрема жінок із дітьми та осіб старшого віку. Доцільним буде впровадження пільгового оподаткування, фінансування професійної підготовки, підтримка соціального підприємництва та створення умов для гнучкої зайнятості [9]. Окрему роль у розв'язанні питання працевлаштування можуть відіграти малі та середні підприємства. Для їх підтримки варто зменшити адміністративне навантаження, спростити доступ до державної підтримки та стимулювати розвиток бізнесу, орієнтованого на соціальну відповідальність. Це сприятиме не лише економічній самозарядності ВПО, а й загальному зміцненню громад, у які вони інтегруються.

Висновки. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб в Україні в умовах воєнного стану набув особливого значення як інструмент гуманітарної стабілізації та державної підтримки найбільш уразливих категорій населення. Масове переміщення громадян, спричинене збройною агресією російської федерації, виявило як сильні, так і слабкі сторони системи соціального захисту, вимагаючи її оперативного вдосконалення. На нормативно-правовому рівні Україна забезпечує широкий спектр соціальних гарантій для ВПО, зокрема: право на грошову допомогу, житло, медичні й освітні послуги, працевлаштування та реінтеграцію. Водночас у практичному вимірі виникає низка викликів: переваженість соціальних служб, брак ресурсів, складні адміністративні процедури, а також обмежений доступ до життєво важливих послуг. Це знижує ефективність реалізації гарантованих прав і потребує термінового реформування механізмів соціальної підтримки. Особливості соціального захисту ВПО в умовах воєнного стану містяться у необхідності швидкої адаптації системи до нестабільної ситуації, забезпеченні гнучкості у формуванні та наданні допомоги, розширенні можливостей для використання цифрових сервісів, інтеграції міжнародної гуманітарної допомоги з національними програмами. Особливу увагу слід приділяти найбільш уразливим категоріям ВПО, а саме – дітям, жінкам, людям похилого віку, особам з інвалідністю для яких важливо забезпечити адресну, комплексну та безперервну підтримку. Ключове значення у процесі реалізації соціального захисту виконують соціальні служби, органи місцевого самоврядування, волонтерські ініціативи, міжнародні організації та інститути громадянського суспільства. Їхня злагоджена співпраця дозволяє реагувати на виклики оперативну та цілеспрямовано. Разом з тим, для підвищення ефективності необхідно запровадити прозорі механізми планування та розподілу бюджетних коштів, а також системи моніторингу результативності реалізованих програм.

Перспективним напрямом є розвиток партнерства з міжнародними донорами у сфері освіти, професійної підготовки та працевлаштування ВПО, що дозволить підвищити їхню економічну незалежність, мобільність та інтегрованість у громади. Окремої уваги заслуговує підтримка малого та середнього бізнесу, що працевлаштовує ВПО, а також стимулювання роботодавців через податкові й адміністративні преференції. Отже, соціальний захист внутрішньо переміщених осіб повинен базуватися на системному, міжвідомчому підході з акцентом на прозорість, справедливість, ефективність і адаптивність. Відповідна політика має бути спрямована не лише на забезпечення базови потреб ВПО, а й на створення умов для їх повноцінного соціально-економічного включення в життя приймаючих громад. Такий підхід є необхідною умовою для збереження соціальної єдності, національної стійкості та подальшого успішного відновлення України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовт. 2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 22.10. 2025).
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 20.10. 2025).
3. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> дата звернення: 21.10. 2025).
4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> (дата звернення: 17.10. 2025).
5. Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам: Постанова КМУ від 1 жовтня 2014 р. № 505 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/505-2014-п> (дата звернення: 19.10. 2025).
6. Дорошенко О. В. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб: теоретико-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2022. Вип. 71. С. 58-62.
7. Іванченко І. А. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами: виклики та перспективи. *Вісник соціальної роботи*. 2023. № 2(18). С. 45-51.
8. Гриценко Т. О. Система соціальної допомоги в умовах збройного конфлікту в Україні. *Соціальний вимір суспільства*. 2022. № 10. С. 112-119.
9. Стефанишина О. І. Державна політика щодо інтеграції внутрішньо переміщених осіб: управлінський аспект. *Державне управління: теорія та практика*. 2021. № 2. С. 29-34.

Дата першого надходження рукопису до видання: 27.10.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 14.11.2025
Дата публікації: 28.11.2025